

ein abgestimmtes Wahlrecht des Bundeskanzlers und des Bundesministers für auswärtige Angelegenheiten erforderlich.

Liste der Quellen:

1. Verfassung der Republik Österreich // <http://worldconstitutions.ru/?p=160&page=9>

Плотніков Олексій Вікторович

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного права і міжнародних відносин,
кандидат юридичних наук

КОМІСІЯ З ПРАВДИ І ПРИМИРЕННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ПРАВ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОГО НАРОДУ

Правосуддя перехідного періоду є відносно новою комплексною (правовою, політологічною, соціологічною) концепцією, що застосовується для подолання наслідків збройних конфліктів, масових і грубих порушень прав людини, інших ситуацій насильства, і в ширшому аспекті для будь-яких випадків масштабного та системного руйнування верховенства права й законності в суспільстві. Генеральний Секретар ООН визначив правосуддя перехідного періоду як «весь комплекс процесів і механізмів, пов'язаних зі спробами суспільства подолати тяжкий спадок широкомасштабних порушень законності в минулому з метою забезпечити підзвітність, справедливість і примирення»[1]. В той чи інший спосіб концепція правосуддя перехідного періоду застосовується в більше ніж 30 регіонах світу, в тому числі, в країнах Латинської Америки, в країнах колишньої Югославії, на Близькому Сході, в Афганістану, Іраку, Лівії, тощо. Суттєво відрізняються фактичні ситуації її застосування: перехідне правосуддя визнається необхідним у таких випадках як насильницька зміна політичного режиму, внутрішні заворушення, збройні конфлікти міжнародного й неміжнародного характеру, захист прав національних меншин і корінних народів, чий права протягом тривалого часу грубо порушувалися, тощо.

Принципова необхідність застосування правосуддя перехідного періоду в Україні, очевидно, не викликає сумнівів в експертному середовищі й наразі дискусія поступово наближається до визначення конкретних його механізмів. Ці механізми повинні стати інструментом поновлення суспільного ладу й верховенства

права після зміни політичного режиму та збройного конфлікту. Водночас, фактично поза увагою цієї дискусії досі залишається можливість та необхідність застосування правосуддя перехідного періоду відносно кримських татар як корінного народу, що мешкає на території України.

Правосуддя перехідного періоду щодо етнічних меншин та корінних народів є порівняно недавнім трендом в загальному розвитку цієї концепції. Перші заходи почали здійснюватися близько десяти років тому в Колумбії [4, р. 2] й Канаді [7]. Певні елементи правосуддя перехідного періоду для етнічних меншин та корінних народів застосовувалися в Боснії і Герцеговині, Гватемалі, Іраку, Перу, Руанді й Судані [6, р. 251]. Звичайними порушеннями прав корінних народів, відносно яких застосовується перехідне правосуддя, є порушення права на проживання на своїй землі й користування її багатствами та порушення культурних прав (переважно права на дотримання своєї культури й права на освіту). Крім того, етнічні меншини й корінні народи є особливо вразливими групами в будь-якому збройному конфлікті.

Найбільш придатним механізмом для відновлення прав корінних народів визнаються комісії правди і примирення [10]. Проблематика захисту й відновлення прав корінних народів з використанням правосуддя перехідного періоду вперше привернула до себе увагу відповідних комісій в Колумбії й Гватемалі, які розглядали загальні питання порушень прав людини, та зіткнулися з особливостями порушень таких прав щодо представників корінних народів. З'ясувалося, що комісії з загальною компетенцією з розгляду конкретної ситуації насильства не здатні повністю відреагувати на порушення прав корінних народів. Головною причиною цього є те, що комісія, як правило, створюється для розгляду обставин, що мали місце за декілька років до її створення, в той час як порушення прав корінних народів можуть сягати десятиліть, чи навіть століть. В таких випадках слід говорити про утворення спеціальної комісії правди і примирення для певного корінного народу. Так було зроблено в Канаді, де спеціальна комісія займається питаннями, пов'язаними з багатолітньою практикою дискримінації індіанців в галузі освіти [5, р. 199]. Певними повноваженнями, які можна охарактеризувати як такі, що пов'язані з правосуддям перехідного періоду, наділена Австралійська королівська комісія з аборигенних народів, яка діє з 1991 року [12]. В США комісія правди і примирення була створена в штаті Мен у зв'язку з багаторічною практикою асиміляції місцевих корінних народів [8]. Як можна побачити, створення спеціальних органів перехідного правосуддя для корінних народів є звичайною практикою найбільш розвинутих країн світу.

В разі впровадження в державі власної стратегії правосуддя перехідного періоду, залучення до її ведення представників корінних народів є не лише можливістю, але й прямим міжнародно-правовим зобов'язанням. Це зобов'язання випливає з положень Декларації ООН про права корінних народів, згідно із якою корінні народи мають право на повну участь в політичному, економічному, соціальному і культурному житті держави [2, ст. 5], право на участь у прийнятті рішень, що зачіпають їхні права [2, ст. 18], а також обов'язку держав забезпечувати ефективні механізми попередження і правового захисту відносно будь-яких дій, спрямованих проти прав корінних народів [2, ст. 8]. Враховуючи ж те, що Верховна Рада України визнала кримських татар корінним народом Криму [3], слід говорити про обов'язок України взяти до уваги проблематику захисту й відновлення прав кримськотатарського народу при розробці власної стратегії правосуддя перехідного періоду, а також про обов'язок залучити представників кримськотатарського народу до її розробки та реалізації.

Про правосуддя перехідного періоду для кримських татар слід говорити не тільки в контексті триваючого збройного конфлікту, але й в історичному контексті.

Мова йде про подолання наслідків геноциду кримськотатарського народу 1944 року. Україна мусить повернутися до тих питань, які не були розв'язані при поверненні кримських татар на історичну батьківщину в 1990-х роках. Першим позитивним кроком тут слід вважати визнання депортації 1944 року геноцидом, проте необхідне подальше розслідування та широка дискусія в суспільстві щодо природи акту депортації, її причин і наслідків, робота з історичною пам'яттю. Розв'язанню підлягають такі гострі питання як формат політичного представництва кримських татар на всеукраїнському й міжнародному рівні, відновлення якомога ширших можливостей з використання кримськотатарської мови в усіх сферах життя (в першу чергу – в освітній), майнова реституція й інші. Кінцевою метою тут стає створення по завершенні окупації нової соціально-політичної реальності в місцях проживання кримських татар на території АРК, яка гарантувала б одночасно повне дотримання прав корінного народу Криму та міжнаціональний мир і злагоду серед усіх національностей півострову.

Список використаної літератури:

1. Господство права и правосудие переходного периода в конфликтных и постконфликтных обществах. Доклад генерального секретаря / S/2004/616, 23 августа 2004. URL: <https://undocs.org/ru/S/2004/616> (Дата звернення: 16.08.2018).

2. Декларация Организации Объединенных Наций о правах коренных народов. Принята резолюцией 61/295 Генеральной Ассамблеи от 13 сентября 2007 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/indigenous_rights.shtml. (Дата звернення: 18.08.2018).
3. Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримсько-татарського народу у складі Української Держави. Постанова Верховної Ради України від 20.03.2014 № 1140-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1140-18>. (Дата звернення: 18.08.2018).
4. Acosta M., Castaceda A., Garcha D. et. al., The Colombian Transitional Process: Comparative Perspectives on Violence against Indigenous Women. *International Journal of Transitional Justice*. 2018. Vol. 1, Issue 1. P. 108-125.
5. Angel N. Before Truth: The Labors of Testimony and the Canadian Truth and Reconciliation Commission. *Culture, Theory and Critique*. 2012. No 53(2). P. 199-214.
6. Chapman C. Transitional Justice and the Rights of Minorities and Indigenous Peoples. *Identities in Transition: Challenges for Transitional Justice in Divided Societies* / A. Paige (ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 2010. P. 251-270.
7. Jung C. Transitional Justice for Indigenous Peoples in a Non-Transitional Society. URL: <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Identities-NonTransitionalSocieties-ResearchBrief-2009-English.pdf> (Дата звернення: 17.08.2018).
8. Maine Truth Commission to Tell Story of Forced Assimilation of Wabanaki Children. URL: <https://www.ictj.org/news/maine-truth-commission-tell-story-forced-assimilation-wabanaki-children> (Дата звернення: 18.08.2018).
9. Rice J. Indigenous Rights and Truth Commissions. *Cultural Survival Quarterly Magazine*. URL: <https://www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/indigenous-rights-and-truth-commissions> (Дата звернення: 18.08.2018).
10. Strengthening Indigenous Rights through Truth Commissions: A Practitioner's Resource. URL: <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Truth-Seeking-Indigenous-Rights-2012-English.pdf> (Дата звернення: 18.08.2018).
11. Transitional Justice and the Struggle for Indigenous Rights. URL: <https://www.ictj.org/news/transitional-justice-and-struggle-indigenous-rights>. (Дата звернення: 18.08.2018).
12. Vijayarasa R. Facing Australia's history: truth and reconciliation for the stolen generations. *Revista Internacional de Direitos Humanos*. 2007. No 7. Vol. 4. URL: http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S1806-64452007000200006&script=sci_arttext&tlng=en (Дата звернення: 18.08.2018).